

מראי מקומות- בכורות כ"ג

- (א) **סבר אבטלינהו ברובא- ע' בשמן רוקח** שהביא מש"כ בשו"ת פני יהושע (סי' ל"ה), שהביא רא"י מכאן דמה דאמרי' בכל דוכתי דבטל חד בתרי, חד בתרי לאו דוקא, דאין צריך להיות היתר כפל של איסור, אלא סגי במה שיש קצת יותר של היתר על של איסור, דהא כאן חיישינן שמא יבטל קב איסור בקב ועוד של היתר, וע"כ זה מהני לבטל ברוב. והביא שגם הפרי חדש (יו"ד צ"ט) ס"ל כן, וחולק על הבית יוסף דס"ל לענין מים שלנו דצריך ב' פעמים דוקא. וכ' השמן רוקח לדחות הרא"י מסוגיין, די"ל דכאן מיירי בטומאה דרבנן, ובטומאה דרבנן סגי ברוב גרידא, ורק באיסור או טומאה דאורייתא יהי צריך כפל. אלא דהק', למה נוקים הגמ' כן, ליחוש לחשש שמא בא לבטל טומאה דאורייתא, וחיישינן שמא יבא קביים של היתר לקב של איסור. ותי' ע"פ מה שהק' תוס', דאיך חיישינן שמא יבא לטבל ברובא, הא אין מבטלין איסור לכתחלה. וע"ז יתרין הבית יוסף דהאיסור לבטל לכתחלה הוא רק באיסור דאורייתא, או איסור דרבנן שיש לה מקור מן התורה, אבל באיסור או טומאה דרבנן, שפיר מותר לבטל לכתחלה, וכיון דע"כ מיירי בטומאה דרבנן, א"כ שפיר נקט הגמ' דבטל ברובא דעלמא, ואי"צ חד בתרי.
- (ב) **ואמר עולא... וכיון דאיכא האי משהו, מצא מין את מינו וניעור- הק' בשטמ"ק השלם בשם התוס' חיצוניות**, למה צריך להא דעולא להוכיח דמצא מין את מינו חוזר וניעור, הרי מיני' ובי', דהא דאין ללוש ולחזור להיות כביצה, מוכח דאם הי' כביצה, הי' חוזר וניעור. וע"ש מש"כ לתרץ, ובמה שביאר בדבריו בהערות להגרי"ש, דכיון דהמבטל עצמו חוזר ומטמא ע"י מה שחוזר ונילוש ביחד, בכה"ג אפי' אם באמת הי' כמאן דליתא דמי, מ"מ שפיר חוזר וניעור, משא"כ היכא דבא דבר חדש מן הצד, אפשר דבכה"ג לא אמרי' חוזר וניעור, ולכך מביאין מסברת עולא דוקא.
- (ג) **אם טומאה עוררת טומאה, טהרה עוררת טומאה- וע' בשערי ישר (ג', כ"ח, ד"ה דאמרי')** דהעיר בזה, מהו החילוק בין אם טומאה מעוררת הטומאה או אם טהרה וכו'. וביאר דבסוגיין יש ב' ענינים של ביטול, (א) דהציר מבטל המים, (ב) דהטהרה מבטל הטומאה. וא"כ, היכא דהוסיף מים טהורים אח"כ, זה מהני לומר דעכשיו המים חוזרים וניעורים, דעכשיו הוי המים יתירים על הציר. וכל זה הוא אפי' אם לא אמרי' דכמאן דאי' דמי, שהרי השתא ניכר המים, ושוב אין מקום לומר שיהי' נתבטל (וכביאור הרא"ש בחולין בהא דחוזר וניעור). אבל כל זה לענין שעכשיו אין המים נתבטל, אבל כיון דבטל הטומאה של המים, איך חוזר וניעור ע"י הוספת מים טהורים. וזה למדנו מר' ירמיה, דס"ל דסובר דטומאה המתבטלת כמאן דאי' דמי, א"כ כיון דעכשיו אין הרוב מנגד לדין טומאה של המים, שוב ממילא הטומאה חל, דכמאן דאי' דמי, רק דכל זמן שהי' רוב מנגד להטומאה, לא הי' חל בפועל, אבל עכשיו דאין רוב מנגדו, שפיר חל הטומאה (ע"ש באורך בביאור הדבר).
- (ד) **אפר כשר שנתערב באפר מקלה, וכו'- פרש"י**, דאפר פרה מטמא הנוגע בו, דכתי' והנוגע בו הנדה יטמא. ובהמשך דבריו, כ' דקיי"ל דמי חטאת ואפר חטאת מטמאין במשא, ומבואר דלא רק מי חטאת, אלא אף אפר חטאת קודם קידושו מטמא במשא. וכ' הרש"ש דלא מצא מקור לדבריו, וגם הרמב"ם לא הביא אלא דמי חטאת מטמא. וע' בהג' ראמ"ה, שכ' דבספרי באמת משמע דהאפר עצמו טמא, וכן בהסילוק לפ' פרה, דאי' "ואפרה נעשה אב הטומאה".
- (ה) **נהי דבמגע לא מטמא, לטמא במשא- הק' תוס' (באד"ה נבילה)**, מ"ש דלענין טומאת משא לא מהני ביטול ברוב, משום דסוף סוף הרי נושא כזית נבלה, אבל לענין איסור מהני, דאפי' היכא דודאי אוכל כזית נבלה בכדי אכילת פרס יהי' פטור, ואף דיהי' טמא משא. ותי' דאכילה שאני, דכל משהו ומשהו

מעשה אכילת איסור. אבל בנוגע טומאת האוכל, אז דנין על החפצא של האוכל, ואז תלוי באם יכול להחזירו להיות ראוי לאכילה, דכל זמן שהוא עדיין ראוי להחזירו להיות אוכל, רק דעכשיו פגום, מ"מ שם אוכל עליו, ומלבד אם אינו ראוי לגר או לכלב, דאז אינו אוכל כלל [כ"ע בכוונתו].

(ח) **הסריחה מעיקרא- פרש"י**, דלא ירדה לטומאת משא כיון דמעולם לא הי' בה טומאת משא, אבל אי מעיקרא חזיא לגר ונחתא לה טומאת משא, תו לא מיפסל עד שתיפסל לכלב. וע' **באתון דאורייתא** (ט', ה') דכ' דמבואר מכאן דס"ל לר' יוחנן דאין דין הפקעת חלות מהמנעת חלות, דאף דאין טמא פקע ממנו, מ"מ שפיר שייך לומר דאין הטומאה חלה בכה"ג, וע"ש שכ' דזהו באמת ר' יוחנן ובר פדא לשיטתייהו בתמורה (י.), ע"ש.

(ט) **הא נמי איתחזי מעיקרא אגב אימ' - העיר הראשית בכורים**, הא אמרי' בחולין (ע.) דעובר במעי אמו אינו מטמא, וא"כ מה לי דאתחזי אגב אימ', הא אז לא הי' מטמא. וביאר דעכ"ז הא חלה שם נבלה עליו, וא"כ אף דבפועל לא הי' מטמא, אבל זהו רק משום דאמו מצילתו, אבל כשמתה אמו, אינו מתנבל העובר עכשיו, אלא דמה שהי' נבלה מעיקרא מהני עכשיו לטמא בפועל.

(י) **ציר טהור שנפל לתוכו מים כל שהוא, טמא- פרש"י**, דהיינו שנחשדו ע"ה לערב מחצה מים בצירם, וכו'. וע' **ביד בנימין** שהביא מהמים קדושים דלכא' צ"ל דמחצה לאו דוקא, דאם יש מחצה מים, א"כ לכא' מהני השקה, וכמש"כ **תוס'** לעיל (כב.), וא"כ אין שייך בה חזור וניעור, אע"כ דמיירי דהי' קצת פחות ממחצה (וע' **בחי' הגרי"ז** דהניח דברי רש"י בצ"ע מכח קו' זו). אלא דהעיר בזה הי"ב, דק' המשך הגמ', דהק' ל"ל מחצה, אפי' פחות ממחצה נמי, ולפי דברי המים קדושים, הרי שפיר מיירי בפחות ממחצה. וביאר הי"ב דכוונת הגמ' הוא דמשמע דע"י ההוספת מים צריך להיות קצת טפי ממחצה, ומעיקרא הי' קצת פחות ממחצה, וע"ז הק' הגמ' דאפי' אם לבסוף הוי ממש מחצה על

כשנכנס בבית הבליעה קמא קמא בטל ברוב היתר, ודמי למגע כנגע וחזר ונגע דטהור. והוסיף דגם דין זה דטמא טומאת משא הוא מדרבנן, אולם אף מדרבנן לא אסרו אכילה משום חילוק זה [וצ"ע כוונתו דאינו אלא מדרבנן, דהא הגמ' הק' דאם אי' דכמאן דאי' דמי, א"כ לטמא במשא, ותי' דאח"כ, טמא במשא. ואם אינו אלא מדרבנן, הדרה קו' לדוכתי', מלבד אם אמרי' דכל דין דכמאן דאי' הוא מדרבנן, וכן לכא' מבואר מדברי הקה"י שגביא בסמוך, וצ"ע]. וע' **בקהלות יעקב** (כ"ב) דהק' דסברא זו לא שייך בלח בלח, דהתם יש בילה, וא"כ כל משהו ומשהו שאוכל ודאי קאכיל חלק איסור שבו, וחצי שיעור אסור מן התורה, וא"כ מהו ההיתר. ותי' דבתערובת לח בלח במין בשאינו מינו, דמן התורה צריך ששים, א"כ אם יש ששים הרי ודאי כמאן דליתא הוא, שהרי האיסור אינו נרגש כלל, וכעץ בעלמא הוא. ובמין במינו, מ"מ, מדאורייתא, אף בביטול ברוב הוי כמאן דליתא, כמש"כ תוס' דכל הסברא דכמאן דאי' הוא מדרבנן, ומדרבנן, הרי צריך ששים, ובששים אמרי' דלכ"ע כמאן דליתא דמי.

(ו) **טומאה חמורה עד לגר, וטומאה קלה עד לכלב- פרש"י**, דטומאה חמורה היינו משא, וטומאה קלה היינו מגע. וע' **בתוס'** דכ' דטומאה חמורה היינו טומאת נבלה, בין לענין מגע או לענין משא, וטומאה קלה היינו טומאת אוכלין. וע' **בחי' הגרי"ז** דהעיר דרש"י בחולין (עא.) מבואר דס"ל דטומאה חמורה הוא טומאת נבלה וטומאה קלה הוא טומאת אוכלין, כמש"כ תוס' כאן. וביאר דגם רש"י כאן כוונתו כן, דהיינו דמש"כ דטומאת מגע דנבלה היינו טומאה קלה, אי"ז מדין טומאת נבלה שבו, אלא מדין טומאת אוכלין שבו, דכיון דאינו ראוי לגר, אין בה דין טומאת נבלה, בין לענין טומאת משא ובין לענין טומאת מגע, ומה שטמא טומאת מגע הוא מצד דין טומאת אוכלין.

(ז) **טומאה חמורה עד לגר, וטומאה קלה עד לכלב- ע' בראשית בכורים** דכ' דיש חילוק בין איסורי אכילה, דאם רק אינו ראוי לאכילה שוב אינו חייב על אכילתו כיון שהוא פגום, אבל בטומאה צריך להיות דאינו ראוי לגר או לכלב. וביאר דכלפי אכילה, אנו דנין על המעשה אכילה, וכיון שמה שהוא אוכל עכשיו אינו ראוי לאכילה, א"כ לא עשה

מחצה, מ"מ אין המים בטלין להציר. עוד כ'
הי"ב דבשטמ"ק השלם מבואר דיש לחלוק
על תוס' דלעיל, ולומר דאפי' במחצה על

מחצה לא שייך השקה. [וגם בהערות להגרי"ש שם א'
דיש לחלוק על תוס', ולימא דבאמת במחצה על מחצה לא מהני השקה,
אבל זה לא יועיל ליישב דברי רש"י כאן, דאם רש"י מייירי דהי' בדיוק
מחצה, א"כ אפי' בלא הוספת מים יהיו טמאים, ואולי גם כוונת רש"י
לומר דא"א לצמצם, כדברי הגרי"ש שם, וא"כ אף דמקודם הי' ממ"נ
טהור, אבל עכשיו טמא על הצד דהי' באמת פחות ממחצה מים.]

יא) לעולם אדרשב"ג, וכו'- כ' בשי למורא
דמכאן מוכח דלית לי' לרב הכלל דכל מקום
ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו,
דאל"כ ק', ל"ל הלכה כרשב"ג, בלא"ה ידעי'
דהלכה כמותו, והביא דבספר מלוא הרועים
הי' רוצה להוכיח דגם רב ס"ל לכלל זה, אבל
לכאור' מגמ' כאן מוכח להיפוך.